

Отже, метою духовно-морального виховання є формування цілісного вдосконалення особистості в її гуманістичному аспекті. Педагогічний зміст роботи педагога щодо духовно-морального становлення особистості полягає в тому, щоб допомогти студенту просуватися від елементарних навичок поведінки до більш високого рівня, де потрібно самостійно формувати духовно-моральні якості та приймати рішення. Успішність цього виду діяльності у формуванні духовно-моральних якостей молоді залежить від грамотності педагога, розмаїтті використаних ним методів та емоційного відгуку студентів.

Список літератури: 1. Гильмеева Т.В. Профессионализм учителя в социологическом измерении / Т.В. Гильмеева // Социс. – 1998. – № 11. – С. 33. 2. Ващенко Г.Г. Виховний ідеал / Г.Г. Ващенко. – Полтава, 1994. – С. 99–101. 3. Ковалёв Н.Е. Введение в педагогику / Н.Е. Ковалёв, Б.Ф. Райский, Н.А. Сорокин. – М. : Просвещение, 1975. – С. 100–101.

*Решетняк С.Б.
м. Харків, Україна*

ЗАПОБІГАННЯ ПЛАГІАТУ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Однією з найбільш затребуваних компетенцій, очікуваних роботодавцями від випускників вузів повсюди у світі, є соціальна відповідальність, вміння самостійно працювати, пропонувати варіанти вирішення управлінських проблем. В українському суспільстві існує запит на підготовку особистості, здатної ефективно працювати та неухильно дотримуватися норм моралі і права, відповідати за наслідки своїх вчинків. У Законі України «Про вищу освіту» наголошується на необхідності формування особистості студента шляхом утвердження в ньому моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізуватися в сучасних умовах [1]. На жаль, в освітньому просторі України європейські стандарти моралі й етики поки що не стали нормою. Це безпосередньо стосується й проблеми плагіату, адже професійна компетентність є однією з базових складових соціальної відповідальності. Тому аналіз чинників та умов формування її формування у студентів є вкрай важливим, являє собою дослідницький інтерес для педагогіки та соціології.

Формуванню соціальної відповідальності у студентів присвячені праці Н.В. Антіпіної, О.М. Бобкової, С.М. Васильєва, Н.М. Огреніч та ін-

ших. Однак, незважаючи на значну кількість проведених досліджень, ця проблема не одержала належного теоретичного обґрунтування [2, с. 28]. Формулювання цілей статті пов'язано із висвітленням в сфері освіти шляхів запобігання плагіату як чинника, що гальмує формування соціальної відповідальності студентів в процесі виконання науково-дослідної роботи.

Соціальну відповідальність студентів ми розуміємо як інтегративну якість, що характеризує: здатність дотримуватися у своїй поведінці й діяльності загальноприйнятих у даному суспільстві моральних та правових норм; вміння ефективно виконувати рольові обов'язки та відповідати за власні дії, активно займатися самостійною роботою; здійснювати самоконтроль. У структурі соціальної відповідальності студентів можна визначити 3 наступних компоненти: когнітивний, мотиваційний та діяльнісний [3]. Когнітивний передбачає розширення і поглиблення студентом знань про норми і правила відповідальної поведінки, передбачення наслідків особистої діяльності. Усвідомлене ставлення до обов'язків студента, постійне прагнення до удосконалення своєї індивідуальності, позитивне ставлення до моральних норм передбачає мотиваційний компонент. Діяльнісний компонент передбачає готовність студента дотримуватися норм та вимог суспільства та навчального закладу, відповідати за наслідки своїх вчинків, виконувати соціальні ролі, здатність контролювати і коригувати свою поведінку. Таким чином, структура соціальної відповідальності студентів складається з сукупності компонентів, сутність яких зводиться до усвідомлення моральних потреб, розуміння соціальних норм і готовності до їх виконання.

Поки що, на жаль, соціальна відповідальність студентів не знаходиться в багатьох випадках на належному рівні. Це проявляється в таких аспектах діяльності студентів, як: систематичний пропуск занять, зростаюча демотивованість та пасивне ставлення до учбової праці, масове розповсюдження студентського плагіату. Наприклад, за даними соціологічного опитування вузівських викладачів, тільки 30 % опитаних відзначають самостійність виконання дипломних робіт студентами денної форми навчання, і лише 5 % – заочної форми навчання [4, с. 137]. Причин цього достатньо багато. Серед них: обмеження творчої самостійності студентів рамками навчальних планів, загальноприйнятими технологіями навчання; недостатній рівень технології розвитку творчого потенціалу студента; необізнаність багатьох викладачів у сучасних формах викладацьких практик та їх можливостях, невміння студентів ефективно орієнтуватися в інформаційному просторі та використовувати мережу Інтернет в дослідницьких цілях та інші.

Формування соціальної відповідальності студентів – процес складний і багатовекторний. Він вимагає цілеспрямованої, комплексної ро-

боти усіх ланок вищого навчального закладу, удосконалення різноманітних засобів навчального процесу та організації наукової діяльності: оновлення змісту навчальних курсів, удосконалення методів навчання, впровадження нових форм наукової роботи зі студентами.

Наукова-дослідна робота є одним з дієвих шляхів формування соціальної відповідальності студента. Вона ґрунтується на самостійній, творчій діяльності особистості, яка охоплює розвиток саморегуляції пізнавальної діяльності, синтез пізнавального мотиву й способів самостійної оцінки. Оптимальне поєднання технологічності (оволодіння прийомами, засобами) та творчого підходу позитивно впливає на роботу студентів у напрямку пізнавальної діяльності. Активна участь студента в різноманітних формах наукової діяльності (підготовка реферативних доповідей та презентацій, написання курсових та дипломних робіт, підготовка наукової статті та тез конференції, виступ на засіданні наукового гуртка та ін.) сприяє ефективному зростанню рівня його соціальної відповідальності.

На жаль, одним з розповсюджених явищ в студентському середовищі є плагіат – найпоширеніший спосіб псевдонаукової діяльності. Він гальмує розвиток особистості студента, деструктивно впливає на академічне життя університету, ставить під загрозу якість освіти та знецінює її.

Значення слова плагіат походить від латинського слова *plagium* – викрадати. В українську мову цей термін увійшов з французької мови, де *plagiat* означає пограбування, викрадення. Існує багато визначень поняття плагіату. Найчастіше плагіат знаходить своє вираження у двох формах: перша – привласнення авторства на чужі результати інтелектуальної праці шляхом публікації їх під своїм ім'ям; друга – використання чужої роботи або цитати без посилання на автора чи сторінку джерела інформації. Таким чином, плагіат є шахрайством, коли людина використовує результати роботи іншого дослідника, але скриває цей факт і не вважає його елементарною крадіжкою. У цивілізованих державах плагіат вважається проявом корупції, а боротьбу з псевдовченими безкомпромісно ведуть університети та уряди.

Сьогодні постійно збільшується частина українських студентів, які готові користуватися сумнівними послугами на «ринку антиосвіти». У свідомості пересічного українського студента плагіат в сфері освіти – легка альтернатива самостійній творчій діяльності [5, с. 269]. У вищих навчальних закладах він має місце в різноманітних ситуаціях, пов'язаних з прагненням студентів знайти найбільш легкі шляхи написання учбових письмових завдань (курсівих та дипломних робіт, рефератів). При виконанні будь-якої наукової роботи існує декілька можливих дій студента, які є плагіатом. Серед них – представлення чужої роботи як своєї особистої наукової праці (готової роботи з Інтернету чи роботи, що виконана на замовлення за кошти), використання чужих ідей та думок

без вказівки на джерело інформації, недостовірна інформація про використане джерело, різноманітні порушення правил цитування та інші.

Існують різноманітні фактори, що впливають на подальше розповсюдження студентського плагіату. Їх треба поділити на чинники об'єктивного та суб'єктивного змісту. До перших слід віднести такі: 1) корумпована система вищої освіти, 2) існування в Інтернеті цілих порталів, присвячених обміну файлами з рефератами, курсовими та дипломними роботами, які дають можливість студентам безкоштовно скачувати тексти, 3) існування розгалуженої системи консалтингових агенцій, які надають студентам інформаційні послуги у сфері освіти: спеціальні фірми, в яких можна замовити контрольну, курсову, дипломну роботу на будь-яку тему і з будь-якої галузі знань, адресна розсилка запрошень до фірм, які спеціалізуються на виготовленні наукових праць на поштову скриньку та електронну адресу студентів [6], 4) недосконалість вузівських програм, які перенасичені кількістю предметів та зайвою інформацією. Деякі навчальні дисципліни студенти сприймають як баласт і тому, не маючи достатньо бажання та часу, використовують готові контрольні роботи, реферати з Інтернету чи купують їх у відповідних фірмах.

До чинників суб'єктивного змісту розповсюдження плагіату належать наступні: 1) безвідповідальна позиція викладачів (професура передпенсійного і пенсійного віку та й значна частина викладачів суттєво відстає від студентів у комп'ютерній грамотності, «закриває очі» на студентський плагіат, читає роботи по вертикалі чи по діагоналі), 2) надмірна завантаженість студентів, 3) безпринципність та аморальність багатьох студентів, їх небажання плідно займатися учбовою роботою та витратити на неї багато особистого часу, 4) споконвічні лінощі студентів, їх небажання професійно працювати і відмовитись від спокуси шахрайства в процесі навчання, невміння управляти особистим часом, 5) відсутність знання обов'язкових вимог, які регламентують навчальну та наукову діяльність студентів, 6) відсутність системи санкцій з боку вузу та кафедр за порушення навчальної освітньої етики.

На наш погляд, найбільш суттєвими шляхами запобігання плагіату в українських ВНЗ є наступні. По-перше, припинити на законодавчому рівні діяльність фірм із продажу курсових, бакалаврських, дипломних робіт. По-друге, в засобах масової інформації, спеціалізованих освітніх передачах пояснювати школярам і студентам, що плагіат ганьбить процес навчання і не відповідає повноцінній, змістовній освіті. По-третє, вищим навчальним закладам в обов'язковому порядку на першому курсі ввести в навчальні плани курс «Основи наукової діяльності», одним із завдань якого має бути ознайомлення студентів з принципами наукової етики. По-четверте. Кураторам груп та університетським ви-

кладачам роз'яснювати студентам, що наукова робота має бути індивідуальною та унікальною. Навчати студентів грамотному викладу своїх думок, правилам цитування. По-п'яте. В Уставах вищих навчальних закладів зафіксувати положення про те, що студентський плагіат є порушенням професійних та морально-етичних принципів діяльності навчального закладу, що може стати причиною відрахування студента з ВНЗ. По-шосте. Більш активно впроваджувати досвід зарубіжних країн по боротьбі з цим аморальним явищем. Наприклад, ввести систему комп'ютерної перевірки студентських робіт на плагіат.

Реалізація наведених шляхів запобігання плагіату є дуже важливою складовою процесу реформування вищої української освіти, формування професійної компетентності як складової соціальної відповідальності студентської молоді.

Список літератури: 1. Закон України «Про вищу освіту». – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: – <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>. 2. Вієвська М.Г. Формування соціальної відповідальності сучасних фахівців як інтегруюча тенденція // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. – 2010. – 94/96. – с. 28–31. 3. Безпрозванна А. Формування соціальної відповідальності у студентів вищих навчальних закладів. – <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>. 4. Безрукова О. Ответственность в социологическом ракурсе. // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2010. – № 2. – с. 132–141. 5. Романова І.В. Явище плагіату: історія та сьогодення. // Зовнішня торгівля: право, економіка, фінанси – 2012. – № 3. – с. 267–272. 6. Бойко А. Епідемія плагіату. Як виробити імунітет? – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: – <http://www.osvita.org.ua/student/studying/articles/11.html>.

*Романов Ю.А.
г. Харьков, Украина*

ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНО-ЛИЧНОСТНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ В РАМКАХ ПРИМЕНЕНИЯ КОМПЕТЕНТНОГО ПОДХОДА В ПРЕПОДАВАНИИ СТУДЕНТАМ-ИНОСТРАНЦАМ

Компетентностный подход, определяемый как «совокупность общих <...> целей образования, отбора содержания образования, организации образовательного процесса и оценки образовательных результатов» [1, с. 3], будучи методологической основой модернизации системы